

יום א' כסלו תשע"ד

באר הגולה 182

## הלכות קריאת שמע סימן נח נט

\* בלא ברכות יחזור לקרותה בזמנה עם הברכות. ועין לקמן סימן ס (ב"י סי' מ"ו): ה' א"ם נאנס ולא קרא קריאת שמע ערבית עד ששעה עמוד השחר, כיון שצוין לא הגן (כ) החמה קורא קריאת שמע ויוצא בה ידי חובת קריאת שמע ערבית; ו'אם היה אנוס באותה שעה לצאת לדרך מקום גורדי חיה ולסטים, (כא) לא יקרא אז קריאת שמע פעם (כב) שנית לצאת בה ידי חובת קריאת שמע של יום, שמאחר ששעה לאותה שעה לילה אי אפשר לחזור (כג) ולעשותה יום: ו' לאף-על-פי שזמנה נמשך עד סוף השעה השלישית, אם עברה שעה שלישית ולא (ד) קרא, קרא, מ'קורא אותה בברכותיה כל (כה) שעה רביעית שהוא שליש היום, ואין לו שבר קורא בזמנה. ו'אם (כו) עברה שעה רביעית ולא (ס) קרא, (כז) \*קורא בלא ברכותיה כל היום: ז' אם לא קרא ביום י"ט אומרים (כח) שיש לה תשלומין (ט) [ט] בערבית, וכן אם לא קרא קריאת שמע בערבית יש לה תשלומין ביום, (כט) ויש חולקים:

### נט דין ברכה ראשונה ב'יוצר', ובו ה' סעיפים:

א' ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם יוצר (6) [6] (א) אור ובורא חשך, בתקנו להזכיר מדת לילה ביום להוציא מלב

א ברכות י"א  
ב תלמודי רבנו  
יורה שם

### באר היטב

יצא אפלו בדיעבד וצריך לחזור ולקרותה, ב"ח: (י) קרא. אפלו בפשיעה, ט"ז: (ח) קרא. אפלו באנס, ט"ז: (ט) בערבית. ומבני לה לאקדמי חובת שעתא ברישא, מ"א. עין בספר משנה למלך בפ"א מהלכות תפלה שהקשה שם: וחמה לי שהרי למד ערוך הוא בדיעבד מצוה לא יוכל לתקן, זה שבטל ק"ש וע"ש, וכוננו להקשות על ה"א דס"ל דיש לו תשלומין. ואחר המחילה, לא עין יפה בסוגיא תחלת פ' תפלת השחר דשם מסקינן שבטל במזיד וק"ש שנה לתפלה מקראמר זה שבטל ק"ש או תפלה ועל זה משיגי דבטל במזיד ודו"ק, עין יד-ארתון ועין בפרי חדש: (6) אור. צריך להפסיק בין יוצר ובין אור כי היכי דלא ישמיע יוצרו. משרתים ואשר משרתיו ר"ת מו"ם והוא שם אחרון משם ע"ב, לכן יש לדקדק שלא ידלג וא"י של ואשר. כשאומר יוצר אור ומשמע בתפלה של יד וכשאומר ובורא וקאמרים במ"ם צריכים להפסיק בין ממליכים לאל שם קאל הטלף. רצון קוניהם ולא

### שערי תשובה

[ט] בערבית. עכ"ט מ"ש להקשות על המ"ל ע"ש שהם מדברי הרב המגיד שם, ואין פונתו להקשות על ה"א דיש לו תשלומין רק אדוקא קשנא לה על המ"ד אין לו תשלומין, כיון דהתם בטל ק"ש ותפלה בחדא מחתא מתנהו, וכיון דמוקמינן בתפלה דוקא במזיד הו"ל מצוה לא יוכל לתקן, גם בטל ק"ש דוקא בכה"ג הוא, וקצר כלשנו וכתב באמור לעיל דהינו על מה שהעתיק שם במ"ל לפני זה דברי הש"ס דבטל במזיד מוקף לה ע"ש: [6] אור. עכ"ט. ועין בפעטות-אגנים שלא לומר ומלך עולם רק מלך עולם כו', ובאבות-דבריהם כתב ומלך עולם וכן הוא במקרא בירמיה. וכתב בש"ע שםפאן מוכח כמ"ש בלחם רב ס"א א דוקא בתפלה צריך לדבר בלשון ברור אבל בתפלה הש"י אי"צ לכן ודי שגאמר התארים כמו שכתובים בתורה ע"ש, ובה"ט כתב בדברי הלחם רב לענין מלת קוניהם שכי"כ הא"י כו' וא"כ גם כזה אין להקפיד ויש לומר ומלך עולם, ועין שם בלחם רב כי רצון קוניהם כא בלשון רבים לתפארת כמו אלהים קדושים שכן לשון המקרא, ונ"ל שא"צ לזה כי הרובי הוא על הנגנים ועד שאמר חשך ומשמע בתפלה של ראש. מעריצים ומקדישים כלם במ"ם, ויש גורסין בניין.

### באור הלכה

ונראה לי ראה לדבריהם<sup>(20)</sup> מדברי הרשב"א, והובא בסימן זה בבית-יוסף, דמיון ששעה עמוד השחר שפיר מצי קרי יוצר אור וקאנשי משמר, והרי אנשי משמר אמרו יוצר אור זמן הרבה אחר שחיתת התמיד, בדאיתא ברש"י ברכות י"א ע"ב ד"ה ברכו, ויחשיתת התמיד הנה אחר שהאיר פני המזרח, בדאיתא ביומא ריש פרק ג, ומה ראה הוא, דאור נקרא אפלו קום שהאיר פני המזרח? אלא ודאי דעמוד-השחר נקרא משתאיר פני המזרח<sup>(21)</sup>. ופי' זה יצא לנו גס'כן קלל לענין בדיעבד לקריאת שמע של ערבית אם לא היה אנוס. ואף דאפתי יש להקשות על הרשב"א דקנא לה דתכף אחר שהאיר מצי לומר יוצר אור, ולמא שם שאני שנשמהה בהרבה ענינים אחר השחיתת. ואולי סבירא לה דהתנים וריון לא נתאחר אצלם על-ידיו כי אם מעט מן המעט: \* בלא ברכות. משמע מדבריו דאם קרא בברכות אף בהם יצא. ולכאורה לפי מה שכתב הפנ'אברהם בסעיף-קטן ה, עין שם, יש להסתפק אם יצא בדיעבד בברכת יוצר אור; ומכל מקום נראה דאין צריך לחזור ולברך, דאין צריכין רק לחשש לדעת רב האי גאון דלמא ברכת יוצר הוא אמרי לענין לתפלה, כמו שכתב הפריימגרים בסימן זה עין שם: \* קורא בלא ברכותיה. עין במשנה ברוכה.

משינה ברוכה וקרינן בה ויבדקמך, ובדיעבד העמידוהו על דין-תורה, ודוקא באקראי בעלמא, (יג) דהינו פעם אחת בחדש, הוא דיוצא בדיעבד, אבל אם הוא רגיל לעשות כן, אמרו חכמים שאפלו בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולקרותה<sup>(19)</sup>; מיהו אם שעת הדחק הוא, אפלו רגיל טובא שרי, דמאי הנה לה למעבד: ה' (כ) החמה. ומקצת אנשים ישנים באותו הזמן, לכן בשעת הדחק קרינן בה גס'כן ויבדקמך<sup>(22)</sup>, אבל בלאו הכי אפלו בדיעבד לא יצא<sup>(23)</sup>: (כא) לא יקרא. ויש חולקין בזה, עין אליה רבה ובבאור הגר"א: (כב) שנית. אפלו (ד) אחר ששיע הזמן דשיכיר את חבירו ברוחק ארבע אמות: (כג) ולעשותה יום. אלא (טו) נמתינ אולי ויבין לו לקרותה בזמנה כהלכתה: ו' (כד) קרא. אפלו (טז) בפשיעה. ונראה פשוט דמה שכתב "ולא קראה" לאו דוקא, דהוא הדין אפלו קרא אותה פלה מקדם בזמנה בלא ברכותיה, אלא לרבותא נקטה, דלא ינמא פקפק בזה היכא דמתחלה קרא את פלה, עין שם: (כה) שעה רביעית. דברכות (י) אינם שייכים לקריאת שמע, דאף-על-פי שנתקנו קדם קריאת שמע מכל מקום לאו ברפת קריאת שמע היא, שהרי אינו מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות שמע"<sup>(24)</sup>, והרי הם כמו תפלה, ולפיכך דינם כמו תפלת השחר שהוא רק עד שליש היום: (כו) עברה שעה רביעית. אפלו (יח) נאנס, אפלו הכי מכאן ואילך הפסיד הברכות. ואם ברוך (יט) הרי ברכה לבטלה, ועין בבאור הלכה: (כז) קורא. עין בלבוש שכתב: יכול לקרותה וכו', והפננה הוא שטוב שיקראנה כדי שיקבל עליו על מלכות שמים, אבל אינו מחיב, שאינו מקום קדש המצוה-עשה דקריאת שמע, וכמו שהסכימו כל האחרונים, שאין נמשך זמן קריאת שמע מן התורה רק עד שלש שעות וכו"ל. ודע, דמכל מקום פרשת ציצית או שארי פסוקים שהם מזכירת יציאת מצרים<sup>(25)</sup> מחיב מן התורה כל היום, דהא מן התורה לא נקבע זמן לזכירתה<sup>(26)</sup>, וכמו שכתב השאגת-אריה סימן י' דעד הערב הוא זמן לזכירת יציאת מצרים, עין שם: ז' (כח) שיש לה תשלומין. אין הפננה שייצא בזה ידי קריאת שמע, מאחר שכבר עבר זמנה ואינו אלא כקורא בתורה, רק שלכתחלה צריך להשלימה כמו תפלה, על-כן (ל) מבני לה לאקדמי חובת שעתא ברישא, ותכף אחר מעריב קרא עוד "שמע" בשביל זה הפעם שחש<sup>(27)</sup>, אם בשוגג חסרה, כמו שנתבאר לקמן בסימן קח: (כט) ויש חולקין. הגר"א והפריימגרים הכריעו בדעה זו:

א' (א) אור. צריך להפסיק בין "יוצר" ובין "אור" כי היכי דלא לשמיע "יוצרו". ועין בבאר היטב ובשערי-תשובה מה שכתב עוד בזה:

### שער הצינור

(יג) ב"ח ואלה רבה ומגן-אברהם: (יד) פריימגרים, דלא כמנחת-בית. ועין מגן-אברהם: (טו) בית-יוסף: (טז) ט"ז: (יז) רשב"א: (יח) ב"ח וט"ז ופריימגרים: (יט) רא"ש וטור: (כ) מגן-אברהם:





## הלכות קריאת שמע סימן נט

### ביאורים ומוספים

אמר מילים שאינן של שבת, האם דינו כמי שאמר ברכה אחרת, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ז]

ואם קטנה ולא נזכר עד שהתחיל "אֱלֹהֵינוּ בָּרָךְ" לא יפסיק ביקנא, רק יסיים בפסד ברכת "אֱלֹהֵינוּ בָּרָךְ" ואחר כך יאמר "יוצר אור" קודם קריאת שמע.<sup>(3)</sup>

(3) ואפילו אמר רק את המילה 'אהבה', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מד) שיתכן שנקראת התחלה, כמו שכתב המשנ"ב לקמן (סי' קיד ס"ק כח) לגבי מי ששכח 'מוריד הגשם', שאם התחיל תיבת 'אתה' של 'אתה קדוש' שחזר לראש התפילה, כיון שנחשב שכבר התחיל את הברכה שאחריה.

ואם לא אמר כלל ברכת 'יוצר אור' קודם קריאת שמע, כתב בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ה סי' ד לסי' נט ס"ב) על פי המג"א (ס"ק א) שיאמרנה אחרי שמונה עשרה, והוסיף, שהוא הדין אם לא אמר ברכת 'אהבה רבה', וכן משמע במשנ"ב לקמן (סי' ס ס"ק ה) שיכול לאומן לאחר שמונה עשרה, ומקורו במג"א הנ"ל.

[משנ"ב ס"ק ח]

או אֶמְצֵעֶיהָ צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּדִינָה.

(4) ומי שדילג קדושת 'יוצר אור', כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ב) שיצא ידי חובה ואינו חוזר, כי זו רק תוספת ואינה עיקר הברכה של 'יוצר אור' שהיא להודות להשם על המאורות [וראה להלן ס"ק כח מה שנכתב שם מדברי הגרש"ז אויערבך].

[ביה"ל ד"ה ומחזר]

דָּקָא הָיָה יוֹתֵר מְכַדֵּי דְבוּרֵי.

(5) ומשמע שמחשבים את שיעור התוך כדי דיבור מאמירת 'אשר בדבר' ולא מאחרי שסיים 'המעריב ערבים', ולכן כתב שהוא יותר משיעור תוך כדי דיבור, אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' תפז ס"ק ד) כתב שמועיל תיקון תוך כדי דיבור כל שלא שהה תוך כדי דיבור מסיום הברכה, וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' רסז ס"ק ט וסי' תקפב ס"ק ז) שמשערים מסיום הברכה (הערת שיח הלכה ס"ק ד).

[ביה"ל ד"ה ולא אמר 'יוצר אור']

דְּתַלִּי נֶקֶד בְּחִמִּית הַפְּקִיָּה לְבָד, שֶׁאִם תָּחַס פְּדִינָה נֶצָּא.

(6) ומטעם זה כתב לקמן (סי' קיז ס"ה ד"ה א, וסי' קיט ס"ג ד"ה א) שגם בתפילת שמונה עשרה אם חיסר קטע באחת מהברכות, אף דבר שהוא מעיקר הברכה וכגון שחיסר בברכת 'תקע בשופר' את הענין של 'קבוץ גלויות', אם חתם את הברכה כהוגן, לדעת הגר"א הנ"ל יצא ידי חובה.

וכיון שספק ברכות להקל, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"ז הע' יב) שאם חתם כראוי 'יוצר אור', אינו חוזר.

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' יח אות א) לענין ברכת מעין שלש, שאם אכל משבעת מינים וגם מזונות, ובפתיחת הברכה הזכיר רק אחד מהם ואילו בסיום הברכה הזכיר את שניהם, שיש לצרף את דעת הגר"א הנ"ל ולא יחזור לברך. וראה מה שכתבנו במשנ"ב לקמן סי' רח ס"ק סד.

[ביה"ל ד"ה קוראה]

וְאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְקַמֵּץ עַל זֶה לְעֵנֶן אִם הָיָה לוֹ אֲנָסוֹ.

(28) כאן כתב רק 'ואפשר' שיש לסמוך על זה, אמנם לענין מי שהיה אונן שנמשכה אנינותו עד ארבע שעות, צידד במשנ"ב לקמן (סי' עא ס"ק ד) שיש לסמוך על כך ולקרוא קריאת שמע בברכותיה. וכן כתב בספרו מחנה ישראל (דינים פ"א ס"ב ו-ו) בהנהגות לאנשי צבא.

ואשה שהיתה אנוסה ולא בירכה ברכות קריאת שמע בזמן, הורה הגרי"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' קלט) שיכולה לברך לאחר ארבע שעות, כיון שהמשכנתא יעקב שהתיר לברך עד חצות לא חילק בין איש לאשה.

## סימן נט

### דין ברכה ראשונה ב'יוצר'

[משנ"ב ס"ק ב]

דָּקָא מְכַדֵּי דְהִינּוּ בְּתוֹךְ קְדֵי דְבוּרֵי.

(1) בשיעור 'תוך כדי דיבור', כתב לקמן (סי' קכד ס"ק לד) שיש אומרים שהוא בכדי שיאמר שלש תיבות ויש אומרים ארבע תיבות. ולהלכה כתב (בסי' רו ס"ק יב ובשעה"צ שם ס"ק י וכן בסי' תפז ס"ק ד ובשעה"צ שם ס"ק ג ובסי' תקפב ס"ק ז) ששיעורו שלש תיבות, ולקמן (סי' רסז ס"ק ט) כתב ששיעורו ארבע תיבות. והורה הגר"ח קניבסקי (שער העין תשובה לג) שהעיקר הוא ששיעורו שלש תיבות, שכן סתם המשנ"ב בשני מקומות, ובשעה"צ לקמן (סי' תפז ס"ק ג) הרי תמה על הפמ"ג שכתב ששיעורו ארבע תיבות, והביא שכן פסק הרמב"ם וכן דעת רוב האחרונים ששיעורו שלש תיבות. ומה שכתב לעיל (סי' רסז ס"ק ט) לגבי מי ששכח בשבת ואמר "שומר עמו ישראל לעד" במקום "הפורש סוכת שלום" שלא יחזור רק אם שהה יותר מכדי שיעור אמירת ארבע תיבות, ביאר השיח הלכה (ח"ב סי' קיח אות ג) ששם גם אם לא יתקן הרי יצא ידי חובה, ואינו מפסיד שום דבר גם אם מתקן תוך שיעור אמירת ארבע תיבות, ואולי ירויח שתיקן לפי הדעות שהשיעור הוא ארבע תיבות. ואם בתוך כדי דיבור נזכר שטעה וחשב כיצד לתקן את ברכתו, ובינתיים עבר הזמן של תוך כדי דיבור, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פמ"ז הע' קצה) שאינו יכול לתקנה אלא צריך לחזור ולברכה, כיון שכבר אי אפשר לחבר את סיום הברכה עם תחילתה.

[משנ"ב ס"ק ו]

וְאִם תוֹךְ קְדֵי דְבוּר נִזְכָּר וְאָמַר "יוֹצֵר הַמְּאֹדוֹת" נֶצָּא.

(2) ואם התחיל ברכת 'אהבה רבה', כתב לקמן (סי' תקפב ס"ק ז) לגבי עשרת ימי תשובה שאף על פי שאם אמר 'הא-ל הקדוש' יכול תוך כדי דיבור לחזור בו ולומר 'המלך הקדוש', מ"מ אם התחיל ברכה אחרת שוב לא מועיל התיקון וחוזר לראש. וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תפז ס"א ד"ה תוך כדי דיבור) שכיון שהתחיל ברכה אחרת אפילו תיבה אחת, שוב לא מועיל תיקונו, והניח בצע"ג את דברי הפמ"ג שפסק שאם חתם 'מקדש השבת' במקום 'מקדש ישראל והזמנים' והתחיל ברכת 'רצה', יכול לחזור ולתקן כל שלא אמר ארבע תיבות.

ובביה"ל (שם) הסתפק לגבי מי שלא התחיל ברכה אחרת אלא





יום ב' י"א כסלו תשע"ו

## צב באור הגולה

ג שם לפרש הרא"ש  
ד פליגי רבנן יונה  
ה שם רבני ארפת  
ו קצת הגאונים ורקם  
ז רבנו יונה והרא"ש  
ח השו"ת הרמב"ם  
ט באורחות חיים שבנו  
י העיר על אביו שהזכיר  
כ ה' הקצת למעשה  
ל ה' הרמב"ם פרק ז  
מ הלכות תפלה  
נ הרשב"א ורבנו  
ס רמב"ם ומהר"י ומהר"ם  
פ יוסף קארו

## צב

## הלכות קריאת שמע סימן נח

האפיקורסים שאומרים שמי שבא אור לא ברא השם: ב' יאם טעה ואמר 'אשר בדברו מעריב ערבים' \*ונזכר (ב) מיד ואמר 'יוצר אור' וגם סים 'יוצר המאורות', יצא. אבל אם אמר 'בדברו מעריב ערבים' (ג) \*ולא אמר 'יוצר אור' או לא סים 'יוצר המאורות', לא יצא. ואם אמר 'יוצר אור ובזאת חשף אשר בדברו מעריב ערבים' וגם סים 'מעריב ערבים', לא יצא: (ד) והוא הדין אם לא אמר תחלה (ה) רק 'יוצר אור', \*אם (ו) סים 'מעריב ערבים', (ז) לא יצא (נדברי עצמו לפרש בן הסור והרא"ש): אבל אם סים 'יוצר המאורות', כיון שפתיח 'יוצר אור' (ח) יצא אף-על-פי (ט) שהפסיק ב'מעריב ערבים': ג' יוש אומרים שהקדשה שפי' 'יוצר' יחיד אומנה לפי שאינה אלא ספור דברים, 'יוש אומרים שפתיח' (י) מדלגה ואינה נאמרת אלא בצבור, 'יוש לחש לדבריהם ולזהר שפתיח יאמרנה בנגון וטעמים בקולא בתורה. הגה וזכר (יא) פשוט המנהג בסבא ראשונה ויחיד אומר

נדרבא ורבי אליעזר מירבא ורבי ברוך ורבי יוחנן ורבי יוסף קארו ורבי יוסף קארו ורבי יוסף קארו ורבי יוסף קארו

### באר היטב

לאל ברוך נעמימות הלמד בקמ"ץ, ולפלג אל חי הלמד בפת"ח, והרא"י ז"ל כתב פלס בקמ"ץ, עין יראתו: (ז) אור. פי' אע"פ ששים כדיון כיון שפתיחו ואמרו שלא כדיון לא יצא. וכתב מ"א ונ"ל שאם לא נזכר עד שגמר אהבה רבה לא

### באר היטב

ואף שדעת הפרי חדש נדעית הרמב"ם שלא נתן קצת לבד, כבר פסקו רב האחרונים וכמעט כל נדעית הרא"ש והטור והשלחן ערוך. ועין בתשובת משננותיעב בסיומן עז שדעתו נוטה להקריש בדיועבד עד חצות כמו גבי תפלה, דקמ"א לן בסיומן פט שאם עבר תוך תפלה אף-על-פי-כן מתפלל עד חצות, עין שם. ואפשר שיש לספק על זה לענין אם היה לו אנס<sup>28</sup> שלא היה יכול לקרות הברכות עד ארבע שעות, כי מצאתי בספר מהר"ל, הלכות תפלה, שכתב בשם מהר"ש שהמנהג להקל בנאנס שלא להפסיד הברכות:

\* ונזכר מיד, עין במשנה ברורה הדין שכתבנו הפרי"מגדים בשם הב"ח ומהר"ש וטעמו כזה. ובאמת, דבריו אינם מוכנים, דהא הרי יותר מקדי דבריו, ואף אם נאמר דכוננו דמפרשין תבת "יוצר אור" לתבת "בדברו" והרי כאלו אמר "אשר בדברו יוצר אור", אף-על-פי-כן דבריו צריכים עיון גדול, דלא שיהי סברתו כי לא לפי השלל-אדם דהקמא נדעה לפשוט האבניא ונקרבת הרא"ש ופרשו ע"ש"אם נקט פסא דשכבא בידה וקסבר דחמרא הוא ופתח "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן" ונזכר וסמס "שהכל נהיה בדברו" אם יוצא בזה, מי מצדפינן תבת "שהכל נהיה בדברו" להשם ומלכות שאמר מתחלה, מבריתא שאומרת דאם פתח בשתיית ב'מעריב ערבים' וסמס ב'יוצר אור' ונהי שאמר "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים יוצר אור ובזאת חשף" וכי' עד סוף ברכת "יוצר המאורות" דיוצא בזה, אלא דמפרשין אמירתו שאמר "יוצר אור" להשם ומלכות שאמר מתחלה, ולא חלישין למה שאמר בינתים "אשר בדברו מעריב ערבים" שהם תבות שאינם לענינא, הים הוא דשין סברת הב"ח, דהביתא אורי נוקא תוך כדי דבור, דאי לא הכי בודאי לא אמרין צורף, וכמו שפסק השלחן ערוך לקמן בסיומן רט סעיף ב, אבל לפי מה דנחי' הגמרא האבניא וסבר דבעלמא לא אמרין צורף, ושם כיון דאמר רבה בר עולא: כדי להוכיח מזה יום בלילה ומזה לילה ביום, כי קאמר ברכה ומלכות מעקרא אפריהו קאמר, מה צורף לכדי דבור? ואין לדחות דבריו, דמכיון דבאמת פסקין האבניא לקלא, וכמו שכתב הר"ר, אס"כ סברת הביתא פקששא משעם צורף, ולא אמרין מה דסבא דמעקרא אפריהו קאמר, דנה אינו, דטעמו של כה"ר"א הוא דמכיון דלא נפשטה האבניא אזלינן לקלא בענין דרבנן, ואס"כ מהיכי מימי לן להחמיר בענינא, אדרבה, זיל לאידך גיסא, גם בבית-יוסף משמע דיצא אפילו לא נזכר מיד, גם מלשנא דשלחן ערוך שכתב אחר-כך: ולא אמר "יוצר אור" לא משמע בהב"ח, דלדידה הנה לה לאשמועינן יותר רבואת דאפילו אמרו ולא מיד, וטורין הפרי"מגדים בזה הוא דחץ, ומה שנקט השלחן ערוך "ונזכר מיד", האמת יורה דרכו והוא משום אחרת דמלתא, כמו שכתב בעצמו בבית-יוסף, ובפרט דיש כמה דעות מהראשונים דאפילו לא אמר כלל "יוצר אור" רק ששים "יוצר המאורות" יצא, כמו שכתבנו לקמן; על-כ"פ-מים בודאי יש לצורף דעתם להקל לענין אם לא אמר "יוצר אור" מיד, וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן ב בשם הדור-החיים: \* ולא אמר "יוצר אור". עין במשנה ברורה. והנה כל זה לבדע השלחן ערוך וכל הפוסקים האחרונים (לכד הפרי חדש שיש לו שיטה אחרת בכל זה) דמחזיקו בענין שיהיו כדיון: א. פתיחת הברכה או אמצעיתה, ב. פתיחת הברכה. והנה שם פסק השלחן ערוך בקמה ראיות ופסק לעקר נדעית הרשב"א המובא בבית-יוסף דמלוי רק פתיחת הברכה לבד, שאם חסם כדיון יצא<sup>6</sup>, גם במלחמות להרמב"ם מבאר לגרסתו נדעית הרשב"א, דאם סים "יוצר המאורות" אף שלא אמר בתחלה רק "מעריב ערבים" אף-על-פי-כן יצא: \* אם סים מעריב ערבים וכי'. עין במשנה ברורה סעיף קטן ו דעתי הב"ח דלא יוציא אף אם סים תחף "יוצר המאורות". והוא לפלא, דלא גרע דבר זה ממי שאוחז בוס של שער כדיו וסבר שהאזין וזכר "בורא פרי הגפן", ותוך כדי דבור נזכר וסמס "שהכל נהיה בדברו", ומבאר לקמן בסיומן רט סעיף ב דיוצא. ואף שראיתי באיזה אחרון שדעתה קצת ראייה זו, לא נחירין דבריו, וכן מבאר למדא בתלמודי רבנו יונה בברכות

### שער הציון

(א) דרך-החיים ופרישה, ולא כפי' ששחמיר בכל ענין וכמו שכתב בבאר היטב: (ב) דרך-החיים בשם הרשב"א, דלא קמין אברהם ע"ש: (ג) פרי"מגדים: (ד) מנהג אברהם:

רצון קונם, לחם רב סי' א' וכ"כ הרא"י ז"ל וע"ת ורב פוסקים, וכן אומרים רצון קונם, עין עט"ו. אהובים ברוכים גבורים ר"ת אביג' והוא שם א' משם מ"ב. עושים באימה ר"ת ע"ב. וכל המכבן בשמות אלו אינו נזק כל אותו היום, עטרת-אקנים.

### משנה ברורה

ב (ב) מיד. ונקא מיד דהינו בתוך כדי דבור<sup>1</sup>, אבל לאחר כדי דבור לא יצא, דלא קאי הברכה שפתיח "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם" על מה שחזר ואמר "יוצר אור", כיון שלא אמרו מיד. ומה שכתב אחר-כך: ולא אמר "יוצר אור", הוא הדין אם אמרו ולא מיד, כן כתב הפרי-מגדים בשם הב"ח והפרישה, אבל בדרך-החיים פוסק דאפילו אם לא נזכר עד קרוב לסוף הברכה, מקל מקום כיון שלא אמר אותה אין צריך להתחיל מראש ברכת "יוצר אור" מתוך, רק יאמר "יוצר אור ובזאת חשף" וכי' עד סוף ברכת "יוצר המאורות" ויוצא בזה, וכן יש לנהג למעשה, כמו שכתבנו בבאר היטב: (ג) ולא אמר וכי'. פרוש, אף-על-פי ששים "ברוך אתה ה' יוצר המאורות", כיון שפתיחו ואמרו שלא כדיון לא יצא, וצריך לחזר לראש "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם" פסדו עד אחר "יוצר המאורות". ועין בבאר היטב: (ד) והוא הדין. כלי עלמא סבירים כן, פמבאר בבית-יוסף, דהחתימה בודאי צריכה להיות כדיון, ומה דנקט השלחן ערוך מתחלה: או לא סים "יוצר המאורות", אין פנתי ונקא באפן שטעה ואמר מתחלה "אשר בדברו מעריב ערבים", רק נקטת לסימא מלתא דרישא. וגם מה דנקט: ואם אמר "יוצר אור ובזאת חשף אשר בדברו מעריב ערבים" וכי', הוא משום דרצה לסמס בסיפא דאם סים "יוצר המאורות" יצא אף-על-פי שהפסיק ב'מעריב ערבים', פמבאר בבית-יוסף: (ה) רק "יוצר אור". פרוש, וכל נסח של הברכה, לכד שטעה בהחתימה, אף-על-פי-כן לא יצא, דהא לא ברוך בהחתימה על האור המתחיל להאיר ביום זה: (ו) סים 'מעריב ערבים'. ואם (ז) תוך כדי דבור נזכר ואמר "יוצר המאורות" יצא<sup>2</sup>, אבל אם שהה אחר שאמר "המעריב ערבים" כדי דבור לא יצא, אף שאמר "יוצר המאורות" לאחר כדי דבור, ויאמר עוד הפעם מברכת "יוצר אור" מתחלה: (ז) לא יצא. ואם טעה ולא נזכר עד שהתחיל "אברהם רבה" (כ) לא יפסיק בינתים, רק יסמס פסדו ברכת "אברהם רבה" ואחר-כך יאמר "יוצר אור" קדם קריאת שמע<sup>3</sup>: (ח) יצא. תמצית זה הסעיף הוא, דשני דברים יש בברכת "יוצר אור" דשחמיר לעפובא: א. פתיחת הברכה או אמצעיתה צריכה להיות כדיון<sup>4</sup>, ב. חתימת הברכה. ודע דהוא הדין בברכת "מעריב ערבים" דצריכה, פמבאר בברכות י"ב עמוד א, עין שם: (ט) שהפסיק ב'מעריב ערבים'. (ג) תוך כדי דבור של פתיחת "יוצר אור" ואמר כל הנסח דצריכה לבד בהחתימה, אף-על-פי-כן לא אמרין שנגמור על-דבריהם התבות הראשונות של "יוצר אור": ג' מדלגה. רק (ד) יאמר "ואומרים ביראה גדול, והאופנים וכי', ואומרים ברוך". כתב בפרי חדש: אפילו אם היה יחיד מתפלל לבדו בשביל שאחר לבוא, כיון דאיכא צבור, אומרים אפילו בלחש לכלי עלמא: (יא) פשוט המנהג וכי'. ובבאר היטב הג"א הסכים להלכה לדעה





## הלכות קריאת שמע סימן נט

באר הגולה 184

אותה. (יב) וכשעונין קרישה זאת אומרים אותה (יג) בקול (ג) [ג] רם (הגהת מיימוני בנוסח התפלות): **ד** (יד) זכרית יוצר  
 'יעריכתי' אומר (טו) \*עם השליח צבור \*בנחת: הגה וימהר לסים (טז) קדם שנים השליח צבור (יז) ויענה אמן  
 (יח) אחר שליח צבור (הגהת מיימוני פ"א מהלכות ברכות דף ס"ו ר"ח). וימהר אם לא אמרה רק (יט) שמעיה משליח צבור יצא, דברכות  
 (כ) אלו השליח צבור מוציא היחיד אף על פי (כא) שהוא בקי; מיהו אין השליח צבור מוציא (כב) היחיד (כג) \*בפחות  
 (ד) מעשרה (הרי"פ' מי שמתו). \*ולא יענה אמן אחר סיום 'הבוחר בעמו ישראל באהבה' משום (כד) דהני

ז תשובת הרא"ש קל  
 ד סימן ט ח רבנו  
 יונה בשם ר"מ ורמ"ה  
 (ורמ"ן)

### באר היטב

יפסיק אלא יאמר יוצר או אחר י"ח, דסדר ברכות אינו מעבב כמ"ש ס' ס':  
 (ג) רם. כתב הרמ"ע ס' קב: בקרישה זו אם היה יושב ועמד ה"ז טועה, אבל אם  
 היה עומד וישב נכר שאינו חכם ע"ש, ורמ"א כתב בשם הגהה דוקא מ"ש. בשפה  
 ברורה ובקרישה קרישה הקלה, כחולס, שכנח"ג ופ"ר וצ"ת ותי"א אהרן. קשמגיע  
 לארבע כנפות הארץ וכן דר' ציצית בירו השמאלית וניחם על לבו עד פרישת  
 ויאמר ואז יקחם ביד ימיו עד שגיע לחיים וקמים ויצעק וניחם: (ד) מעשרה.

### משנה ברורה

האחרונה. ולפי שאין לזוז מהמקום<sup>(ג)</sup>, נכון להדר אם אומר בחדל לאמר  
 בגנו ויפסיקם קורא פסוקים<sup>(ה)</sup>, וכן כתב הפריימגרים בשם הלבוש  
 שטוב להדר בזה: (יב) וכשעונין וכו'.<sup>(ז)</sup> וקרישה זו אם אפשר (ה) טוב  
 לומר מ"ש: (יג) בקול רם. דוקא בצבור<sup>(ט)</sup>, אבל ביחיד אומר בלחש,  
 כן כתב באליה רבה, אבל בשערי תשובה כתב שאין קפידא אף ביחיד  
 אם יאמרה בקול רם: **ד** (יד) ברכת יוצר. והוא הדין לכל הברכות  
 דקריאת שמע: (טו) עם השליח צבור. דאף דמדינא יכול לכוון לצאת  
 בברכת השליח צבור אפילו הבקי, ודוקא בתפלה אין השליח צבור  
 מוציא את הבקי, ויבדל קמן בסימן כד, משום דרחמי גיהו וצריך כל  
 אחד לבקש רחמים על עצמו, מכל מקום יתא גילגיל לומר עם השליח  
 צבור בנחת, (ו) שפיון שהם ברכות ארבות אין אדם יכול לכוון תדיר  
 עם השליח צבור בשתיקה. והיום אין נזהגין לזהר לומר דוקא בנחת.  
 וצ"ע בבאור הלכה: (טז) קדם. דבאמצע אסור לענות אמן, כמו  
 שנתבאר בסימן סו: (יז) ויענה אמן. אבל (ז) "ברוך הוא וברוך שמו"  
 לא יאמר, דאפילו בפסוקי דזמרה לא יפסיק לזה, וכמו שכתב הגה"מ  
 אברהם בסימן כד: (יח) אחר שליח צבור. והוא הדין (ט) אם שמע  
 סוף ברכה מאדם אחר, בין ברכה זו ובין ברכה אחרת<sup>(י)</sup>: (יט) שמעיה  
 משליח צבור. ודוקא אם כן לצאת והשליח צבור התפלה להוציא,  
 ויבדלעיל בסימן ו סעיף ד: (כ) אלו. של קריאת שמע, והוא הדין לכל  
 הברכות, ויבדלעיל בסוף סימן ו וצ"ע שם בפריימגרים<sup>(יב)</sup> ובסימן ח סעיף  
 ה, צ"ע שם במחצית השקל ובארצות החיים וסימן ריט סעיף ה וסימן  
 רצ"ח סעיף יד, לבד מברכות של תפלה דאין השליח צבור מוציא את  
 הבקי, ויבדל קמן בסימן כד: (כא) שהוא בקי. ואפילו אם יצא קבר,  
 מוציא<sup>(יג)</sup>, ויבדל קמן בסימן סט, והוא הדין בכל הברכות, ויבדל קמן בסימן  
 תקפא ובסימן תרצב, לבד מברכת הנהנין דמי שצ"א אין יכול להוציא  
 את האחר שהוא מחיב עדין בברכה, ויבדל קמן בסימן ריג סעיף ב,  
 ואפילו למי שאינו בקי: (כב) היחיד. אפילו (ט) אם אינו בקי:  
 (כג) בפחות מעשרה<sup>(יד)</sup>. וזה דוקא לענין ברכת קריאת שמע, וגם  
 בברכת השחר הלבוש מתמיר בברכת קריאת שמע וצ"ע בבאור הלכה,  
 אבל שאר ברכות, כגון ברכת המצות וברכת הנהנין, אפילו יחיד מוציא  
 את היחיד אפילו לבקי, ויבדלעיל בסימן ח. אף בברכת הנהנין יש פטה  
 חלוקים, דבברכה ראשונה של הלחם והיין כללי עלמא הדין כמו  
 שכתבנו<sup>(ט)</sup>, וכדאיתא בריש סימן קצג סעיף א, אף צריך שיקבעו את  
 עצמם לזה דהינו שישבו יחד; ולענין ברכת המזון, אם רק שנים  
 אכלו, מצוה לחלק ולברך כל אחד לעצמו, אם לא שאתר אינו בקי  
 ואז יוציא אותה הבקי, וכדאיתא בסימן קצג, צ"ע שם. ובשאר דברים  
 חוץ מפת ויין, בין בברכה ראשונה ובין בברכה אחרונה, יש דעות בין  
 הפוסקים אם אחד יכול להוציא חברו, ויבדל קמן בסימן ריג, צ"ע שם:  
 (כד) דהוי הפסק. בין קריאת שמע להברכה, כמו שאסור להפסיק  
 בין כל דבר מצוה או הגאה שמברכין עליו להברכה שלפניו, אבל

הנחת לארבעים ללחך מצרים ע"ש: [ג] רם. עכ"ט שמו"א כתב דוקא מ"ש וכ"כ בספר  
 הנחות, ומ"ש ובקרישה קרישה בחולס כתב בש"צ שספר הנחות מכת"י מהר"ר קרישה  
 בשו"ת קצא אפילו כד' וכן בספרים ישינים, ובשערי כנה"ג כתב בחולס שכן הוא בספר  
 היכלות כ"ר ע"ש. וכתב בש"צ שצ"ל לעמת השופים לשפוט משפטים כמי שחזק וזה"ל. וכתב  
 עוד: שמעיה דקריש בשאמר בתפלה בעל מלחמות צריך להדגיש העין היטב שלא יהא נקרא  
 כל ח"י כ"ר, ובתפלה מהרה שלא יהא קורא באלף, והוא לשון מהר"ר, וכן בפסוקי ישא ברכה  
 מאת ה' יחיה קריאת האלף שלא יוכן ח"י מת. וכתב בלבוש השעם שצבור ענין בקול רם

### באור הלכה

שם בסוף הענין דיוצא ולא תשיגין להפסקה של "מצריב צרכים", צ"ע שם: \* עם  
 השליח צבור. צ"ע במשנה ברורה. וצ"ע בסוף ובית יוסף שכתב בשם תשובת הרא"ש  
 דאם היה כפון לדברי שליח צבור בשתיקה, ובאמצע הברכה היה פונה לבד לדברים  
 אחרים, הפסיד הפניה, שהפסיק באמצעיה, שכל שהוא סומך על השליח צבור צריך  
 לכוון לבד לכל מה שהוא אומר ולא יפנה לבד לדברים אחרים, שאם לא כן לא יצא,  
 אבל כשהוא קורא בפיו, אף אם קרא באמצע בלא בונה, יצא. וצריך ציון גדול, לפי  
 מה דקראין לן שומע בעונה וברי כאלו אמר מ"ש בפיו, וכמוכת בברכות דף כ ע"ב  
 בתוספות ד"ה כדאשכחן, אם כן אפילו אם נחשב מה שבאמצע פנה לבד לדבר אחר  
 כאלו דלג באמצע, מאי הרי, והא כתב הרשב"א בברכות פרק קמא, ודוקא מקצתו  
 בסימן קפ, דאם שנה דרבה באמצע ברכות הארפות יצא נד' חובות, ולא אמר  
 שהמשנה ממטבע ששבעו חכמים לא: יצא אלא כשמשנה בפתיחתן או בפתיחתן אכל  
 שאר הנפח אינו מעבב, אלא התפלות שפרטו חכמים בקו, כגון מה שאמר בריית וחרזה  
 ומלכות בברכת המזון, ובגון הנזרת יציאת מצרים ומלכות וקריעת ים סוף ומלות  
 בכורות באמת ורבי<sup>(ט)</sup>, וכל כיוצא בזה. ואין לומר דחשיבין מה שבאמצע פנה לבד  
 לדבר אחר כאלו הפסיק ממש בפיו כמו דחשיבין כל הברכה כאלו אמר בפיו, וידקדק  
 בזה קצת לשון הרא"ש "שהפסיק", צ"ע שם: אבל זה אינו: דאם דאפילו הפסיק ממש  
 באמצע ברכה ארבה, אין תדיר בירד דצריך לזהר ולברך<sup>(י)</sup>, צ"ע בנשמת אדם קלל כה;  
 ועוד, דבשלמא תחלת הברכה וסופה ששמע מאחר שהוציא בפיו ותתכן להוציא  
 בזה, יחיא מה דחשיבין לה אם כן כאלו הוציא בפיו, אבל מה שבאמצע פנה לבד  
 לדבר אחר אינו פסיד אם היה הוציא בפיו, ואפילו מאן דאית לה דהיה דבדור דמי, הוא  
 רק כמחשב במחשבתו אינה תפלת של קריאת שמע או תפלה וכיוצא בזה אבל לא  
 היה הוציא בפיו דבר, וגם הרא"ש בעצמו פסק בקצת מי ששמו דהיה לאו  
 כדבור דמי. ואולי דכונת הרא"ש לומר דלא יצא ידי מצוה מן המבחר, וכעין מה  
 שכתב הבית יוסף בסימן נח בשם הרשב"א על מה שאמר "הקורא את שמע עם אנשי  
 משמר לא יצא", צ"ע שם: \* בנחת. וצ"ע במשנה ברורה. ונראה ל', דלא אמר הרא"ש  
 דבר זה כי אם בזמנו שהיו נוהגין עדין העולם לצאת בברכה הש"ץ, וכמו שכתב  
 הגה"מ, ע"כ הוא וקחתי על עצמו לאמר בפיו עם הש"ץ הצורך לומר בנחת שלא  
 להגביה קולו כדי שלא לקלקל בזה לשאר אנשים השומעים ומקנים לצאת בברכה  
 הש"ץ: וגם אפשר דמטעם זה היה ממנה לסיים הברכה ולענות אמן אחר הש"ץ, כמו  
 שמוכח בסוף, כדי שלא לפרש עצמו מן הצבור שצריכין לזן לבתחלה לענות אמן  
 אחר הש"ץ, ואפשר אף לעמוכא דבדלא הכי לא יצאו בברכה<sup>(יב)</sup>, וכמו שכתב הרבנו יונה  
 בקצת מי שמתו והוא בסימן זה במגן אברהם סעיף קטן ה, מה שאין כן בהיום  
 שנהוג שכל אחד מברך לעצמו ברכת קריאת שמע: \* בפחות מעשרה. צ"ע במשנה  
 ברורה כמה שכתבנו לענין ברכת השחר בשם הלבוש, והוא בסוף סימן ו, הביאו מגן  
 אברהם שם בסעיף קטן י, וסמך אברהם בסימן זה סעיף קטן ה פליג עליו, דכתב  
 דלכלי עלמא בשאר ברכות שאינו בקי לא בעי עשרה. והפריימגרים שם כתב דאפשר  
 דהלבוש מירי דוקא בבקי, ואפילו בבקי חסדי עליו הפריימגרים בסימן ח, מפני לה  
 לחלק זה מברכת המזון דקראין לן דמי שצ"א מוציא ולא בעי עשרה, צ"ע שם. וצ"ע  
 בסמ"א דם בכלל ה דסתם דבר הלבוש ומשמע מנה דהלבוש מתמיר בכל גווי,  
 ובאמת כן משמע בלבוש בסימן נט סעיף ד, וצ"ע שם בס"מ טעם לזה<sup>(יג)</sup>: \* ולא יענה  
 אמן. לבאור נזיל לומר דכונת הבית יוסף הוא דוקא אם הוא מתפלל בשנה עם  
 הש"ץ, והוא הדין אם הוא מתפלל ביחיד, וכן לאפוקי מאותן הנהגין לענות תמיד  
 אמן אחר "הבוחר", כמו שנוכח בסוף בסימן סא, ובאופן זה גם אחר ברכת "יוצר אור"  
 אין לענות, דהרי עונה אמן אחר עצמו, אבל אם סים קדם הש"ץ, אפילו אחר ברכת  
 "הבוחר" צריך לענות אמן אחר הש"ץ, וכוונת לא חלישין להפסק, וכן נראה שחבין כן  
 הפריימגרים והשערי תשובה, וכן משמע קצת בבית יוסף סוף ד"ה ומשמע וכו'  
 שפסיק שם בדעת הרמ"ה. ובנחת הרמ"א כמה שפסיק: וצ"ע וכו', הינו כמה שכתב שם

### שער היצוין

(ה) צ"ע באר היטב: (י) בית יוסף: (י) אחרונים: (כ) פריימגרים בסימן נא: (ט) מגן אברהם בשם תלמידי רבנו יונה:

